

Áldozatsegítést érintő változások kapujában Az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott 2012/29/EU Irányelv³ értelmezése és az ahhoz vezető út kihívásai

Mottó:

„Szabadság nem létezik biztonságérzet nélkül,
ezért a bűnmegelőzésnek a politikai feladatok
élcsoportjában kell helyet kapnia.”⁴

I. A helyreállító igazságszolgáltatás szerepéről

A **resztoratív igazságszolgáltatás** modellje olyan eljárás, amely összefogja a saját jogsértésben érdekeltet, a sérelmek, a szükségletek és a kötelezettségek felismerését rendeli közös célként a helyreállítás szükségés és lehetséges mértékben történő megvalósulása érdekében.⁵

A **Leuweni Deklaráció**⁶ elsődlegesen a bűncselekményt az áldozatoknak okozott sérelem vonatkozásában kezeli úgy, hogy a közösségben, a társadalomban béke és biztonság jöjjön létre, valamint a közrend érvényesülhessen. A társadalmi reakciók fő feladata a közreműködés abban, hogy az elkövetés okozta sérelem helyreállítható és orvosolható legyen, azaz nem a szabályszegés az elsődleges. A modell maga kettős jelleget mutat: a **resztoratív vagy helyreállítható igazságszolgáltatás modellje**, azzal a céllal, hogy a társadalom biztonsága érvényesülhessen, a sérelem jóvátehetővé válhasson és helyreállhasson a közösség békéje. A hatóságok feladata a feltételrendszer megteremtése olyan korrekt eljárási rend kialakításával, amely az egyéni jogok tiszteletben tartásán alapul és biztosítja azt, amennyiben az önkéntes módszerek oldanak meg a helyzetet, akkor a joghatás kiváltása bírói kényszerrel legyen biztosítható. A **helyreállítási dimenziók köréhez tartozik** kompenzációként az anyagi veszteség, a sérülés helyreállítása, a biztonsá-

1 Novákné dr. Lang Szabina, a Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálatának vezetője, IV. rész

2 Dr. Szekeres Diána, Budapesti Gazdasági Főiskola Gazdálkodási Kar Zalaegerszeg, adjunktus, PTE-ÁJK Doktori Iskola doktorjelölt I-III. rész

3 2012/29/EU Irányelv a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

4 Forrás: <http://www.bunmegelozes.eu/kiadvanyok/bunmegism.html> letöltés dátuma: 2012. december 31.

5 Howard Sehr, *The Little Book of Restorative Justice*. Intercourse, Pennsylvania, Good Books, 2002. 37. o.

6 Forrás: <http://www.sonoma.edu/ccjs/info/leuwen.html> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

gérzet, a méltóság, az igazságszolgáltatásba vetett hit által biztosított harmónia, valamint a szociális támogatás lehetővé tétele.⁷

A **resztoratív igazságszolgáltatás legfontosabb tényezője**, hogy az érintett áldozatok ténylegesen bekerülhessenek és részt vehessenek az eljárásban, ténylegesen döntést hozhassanak és elégedettek lehessenek az eljárás lezárulásakor. Transzformatívabb igazságszolgáltatás megteremtése tényleges feltétellé válik, el kell érni továbbá, hogy feltárható legyen az elkövető célja, az elkövetéshez kapcsolódó indítéka, indíttatása, annak a tényleges megértése, hogy felmérje az áldozatra ténylegesen milyen hatást gyakorol tette. Az elkövető eljárásban való részvétele, kvázi gyógyító jelleggel funkcionáljon, tettéért pedig felelősséget is vállalhasson.

II. Áldozatsegítés globális értelemben, Európában és Magyarországon

Az ENSZ 1985. évi deklarációját szeretnénk kiemelni, amely a „*bűncselekmények és a hatalommal való visszaélés áldozatainak nyújtandó igazságszolgáltatás alapelveiről*” szól.⁸ Az áldozatok számára tényleges értelemben orvosi, pszichológiai és szociális segítségnyújtás biztosítható, melyhez állami, önkéntes, valamint közösségi, egyéni eszközök is igénybe vehetőek. Biztosítani kell számukra az információhoz való hozzáférést, valamint a szükséges jogi segítségnyújtáshoz való hozzáférés lehetőségének megteremtését. Az áldozati körbe tartozik a hatalommal való visszaélés áldozatainak köre is, tehát nem csak bűncselekmény áldozataira terjed ki az ENSZ deklaráció.

Az Európai Tanács „*Az áldozatoknak nyújtandó segítségről és az áldozattá válás megelőzéséről*” szóló 1987. évi 21. számú ajánlásában megfogalmazottak alapján az áldozat számára biztosítható segítségnyújtást a következőkben kell meghatározni: ide tartozik az elsősegély jelleggel biztosított sürgős segítségnyújtás, folyamatos egészségügyi, pszichológiai, szociális és anyagi támogatás biztosítása. Az ismételt áldozattá válás elkerülése érdekében, tájékoztatás, tanácsadás biztosítása, a kárenyhítés igénybevételéhez szükséges segítségnyújtás lehetővé tétele, valamint a vagyoni kár megtérítéséhez szükséges jogi tanácsok biztosítása is.

Az Európai Áldozatvédő Fórum megalkotta 1996-ban „*Az áldozatok jogai a büntetőeljárásban*”, valamint 1998-ban „*A bűncselekmények áldozatainak szociális jogai*” című nyilatkozatokat. 1999-ben „*Az áldozatok jogai a megfelelő színvonalú szolgáltatáshoz*” című deklarációt. 1999 októberében az Európai Tanács Tampere-i ülésén kötelező érvényű minimumszabályok kidolgozásának szükségességére tett javaslatot azért, hogy az igazságszolgáltatáshoz hozzáférhessenek az áldozatok, és biztosíthatóvá váljon számukra a kárenyhítéshez fűződő joggyakorlás is.⁹

Az Európai Áldozatvédő Fórum (*Európai Áldozatvédő Szervezet – Victim Support Europe, VSE*) 1990-ben Svájcban alakult meg, székhelye jelenleg Brüsszelben található, többszörös székhelyhasználat változtatást követően. Célkitűzése az információ és a tapasztalatsere biztosítása, a bűncselekmények sértettei számára a hatékonyabb szolgáltatásfejlesztés, tényleges és valószínű büntetőeljárás érintő reformok biztosítása, más szervezeti formák igénybevétele estén is, nemcsak a bírósági ügyszakban, továbbá a fair és egyenlő kompenzáció biztosítása a sértett számára.¹⁰ Az Európai Áldozatvédő Fórum áldozat fogalmi meghatározása értelmében áldozatnak minősül az, akinek jogsértő magatartással vagy cselekedettel testi, lelki sérülést vagy anyagi kárt okoztak.¹¹

Az Európai Áldozatvédő Fórum 1997-ben Budapesten megrendezett konferenciáján dolgozta ki és fogadta el „*A bűncselekmények áldozatainak szociális jogai*” című dokumentumot, amelyet egy évvel később publikáltak, valamint amely leszögezi, hogy minden demokratikus társadalom kötelessége a bűncselekmény negatív következményeinek csökkentése, a sértettek támogatása. Különösen fontos az áldozatokat támogató rendszer kialakítása, hiszen az áldozati státusz által elismert áldozatok, akiknek az emberi méltósága nem sérült, reális és megfontolt értékítélet kialakítására válnak képessé a bűncselekménnyel kapcsolatos tapasztalataik értelmezésekor, megértik az elkövetés mögött álló tényezőket és részeseivé válnak a közösségi szolidaritásnak. Így elkerülhetővé válhat esetükben a másodlagos áldozattá válás.¹² Az áldozatok igényei közé tartozik: az információ biztosítása, a jogi támogatás lehetővé tétele, a gyakorlati segítségnyújtás lehetővé tétele, valamint lehetőség szerint anyagi támogatás rendelkezésre bocsátása, bizonyos alapszintű szükségletek biztosítása, továbbá érzelmi támogatás lehetőség szerinti nyújtása. Elsősorban az elszennvedett bűncselekmény határozza meg az áldozatok speciális igényét, de az áldozatokra közös jellemző azon igény, hogy meghallgassák őket, meghallgattassék a bűncselekmény következtében kialakult érzésvilág, amellyel meg kell küzdeniük.¹³

Az Európai Unió Tanácsa „*A sértett jogállásról a büntető eljárásban*” címmel a 2001/220/IB kerethatározatot¹⁴ fogadta el, melynek következtében kártérítést követelhet az áldozat az elkövetőtől és biztosítható számára a joghoz való hozzáférés lehetősége a következő területeken: a tisztelet, az elismertséghez való jog, a meghallgatáshoz, a bizonyítékok szabad szolgáltatásához való jog, a tájékoztatáshoz való hozzáférés vagy jogosultság, a kommunikációs biztosítékok rendelkezésre állása, a büntető eljárások kiadásainak megtérítéséhez való jogosultság, a védelem, a kártérítés és a büntetőjogi mediációhoz való hozzáférés a büntető eljárás során.

7 John Braithwaite, Restorative justice and Responsive Regulation, Oxford University Press, 2002. 12. o.

8 <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r034.htm> (letöltés dátuma: 2011. december 10.)

9 Jenei Károly: VIII. Az Áldozatvédelem, <http://www.bunmegelozes.eu/pdf/kodex8.pdf> In: Bünmegelőzési ismeretek, Szakmai kiadvány, Miskolc, 2003., forrás: <http://www.bunmegelozes.eu/kiadvanyok/bunmegism.html>, letöltés dátuma: 2012. december 31.

10 <http://www.fehergyuru.eu/?oldal=magunkrol>; http://www.fehergyuru.eu/images/feher_gyuru_hun.pdf letöltés dátuma: 2012. december 31.

11 www.victimsupporteurope.eu, letöltés dátuma: 2012. december 31.

12 www.victimsupporteurope.eu, www.fehergyuru.eu, letöltés dátuma: 2012. december 31.

13 <http://victimsupporteurope.eu/im-a-victim-of-a-crime/victims-rights/>, letöltés dátuma: 2012. december 31.

14 <http://eur-lex.europa.eu/hu/index.htm>, letöltés dátuma: 2011. december 10.

II.1. 2001/220/IB számú kerethatározat szerepéről

Az Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i, az áldozatok büntetőeljárásbeli jogállásáról szóló 2001/220/J1 számú kerethatározatára kiemelt figyelmet kellett fordítani, hiszen a jogi segítségnyújtás területén kiemelten az állami szerepvállalást helyezte előtérbe a kerethatározat. A tagállamok feladatává tette, hogy a bűncselekmények sértettjei számára lehetőséget biztosítsanak a büntetőeljárás keretein belül és ésszerű határidőt tegyenek lehetővé arra, hogy határozat születhessen meg számukra, valamint biztosítható legyen a kártérítés szükség szerint. Az elkövetőt arra kellett ösztönözni, hogy ezt biztosítani akarja és képessé váljon nyújtani az áldozat számára, valamint előmozdítsa a szolgálatoknak az áldozatsegítési eljárásban az együttműködését. A kerethatározat értelmében tehát az unió országaiban az áldozatvédelem elsősorban állami feladatot jelentett. **Összefoglalta az áldozatok védelmével kapcsolatos állami feladatokat, kitért mind a büntetőeljárásbeli részvételre, mind pedig a peren kívül nyújtható segítségnyújtási formák körére. Célja volt, hogy olyan intézkedések kerüljenek alkalmazásra, melyek az áldozatot a büntetőeljárás előtt és után támogató intézkedést is tartalmaznak, és amelyekkel csökkenthetők a bűncselekmény következményei.** A kerethatározat az áldozat fogalma alatt „*olyan természetes személyt jelöl, aki valamely tagállam büntetőjogának megsértésével végrehajtott cselekmények vagy mulasztások közvetlen következményeként kárt szenvedett, különös tekintettel a testi vagy szellemi épségére, lelki bántalmakra vagy gazdasági veszteségre.*”¹⁵ Az információhoz jutás joga elsőrendű az áldozat számára, mivel az áldozatot tájékoztatni kell büntetőeljárásbeli jogaival kapcsolatosan, tájékoztatást kell nyújtani számára arról, mennyiben és milyen feltételekkel kaphat jogi tanácsadást, jogi segítséget, illetve minden egyéb tanácsadást, amennyiben igényt tart e szolgáltatásokra.¹⁶ Az áldozat speciális támogatása azt jelenti, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell azt a jogosultságot, hogy az áldozatok szükség esetén ellenszolgáltatás nélkül megkapják a segítséget, jogosultak legyenek minden egyéb tanácsadásra az eljárásban való szerepükkel kapcsolatosan, valamint amennyiben a büntetőeljárásban sértettként léphetnek fel, akkor meghatározott jogi támogatást igényelhessenek.¹⁷

Az **2001/220/IB kerethatározat**, az áldozatsegítési irányelv tartalmazta tehát az érzelmi és pszichológiai támogatást (9. cikk), az áldozatok védelmének jelentőségét a nyomozás során (20. cikk), valamint az egyéni értékelés és ennek megfelelő specifikus védelem (22-23. cikk) szükségességét. Ide tartozott a kiskorúak specifikus védelme.

A **Tanács 2004/80/EK (2004. április 29.) irányelve** (a továbbiakban: 2004/80/EK irányelv) a **bűncselekmények áldozatainak kárenyhítéséről** szól, valamint az **emberkereskedelmet érintő irányelv** is ide sorolható, amely kiemelten a büntetőeljárás előtti, alatti és utáni támogatást, az azonosítási mechanizmus szükségességét, valamint a különleges szükségletek figyelembe vételét emeli ki.

¹⁵ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 1. cikk, a) pontja

¹⁶ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 4. cikk (1) bekezdés f) pontja

¹⁷ Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i 2001/220/J1 számú Kerethatározata, 6. cikk

III. A magyar áldozatsegítési modell

Az Áldozatsegítő Szolgálat Missziója

„A jogállam feladata biztosítani a bűncselekmények felderítését és üldözését, a bűnösség kérdésének tisztességes eljárásban történő eldöntését, és a társadalom érdekeit szolgáló büntetés végrehajtását.

Az áldozat érdeke, hogy a bűncselekménnyel okozott fizikai, lelki, érzelmi, anyagi vesztesége a lehető legteljesebb mértékben csökkenjen.

A szolidaritás és a méltányosság eszméinek megfelelni kívánó jogállam felelőssége az is, hogy a bűncselekmények elkövetése következtében sérelmet szenvedők ne legyenek védtelenek és kiszolgáltatottak.

Az Áldozatsegítő Szolgálat e cél megvalósításán dolgozik, szem előtt tartva, hogy munkája csak széles társadalmi összefogásra építve lehet eredményes.”

III. 1. Áldozat fogalom meghatározása a magyar jogban

A sértett fogalom-meghatározása a **büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény** értelmében az áldozatot olyan sérelmet elszenvedőnek tekinti: „*akinek jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény sértette vagy veszélyeztette*”. A sértetti kör, az anyagi-jogi passzív alany fogalmával nem esik egybe minden esetben, hiszen a sértetti kör nem olyan széles, mint az áldozati fogalom-meghatározás. Az áldozat kifejezés a közvetett sértettek-re is vonatkozik, definíció szerint, valamint a jogi személyekre is vonatkozik a fogalmi meghatározás. A **Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény** 685. § (b) pontjának értelmében a sértett közeli hozzátartozói is idetartoznak az áldozat-fogalomhoz.

„*Ha a társadalom nem tudja megvédeni egyes állampolgárait attól, hogy bűncselekmények áldozataivá váljanak, akkor legalább, ha bajba kerültek, próbáljunk meg rajtuk segíteni.*”

(Az Európai Áldozatvédő Fórum alap gondolata)¹⁸

A **bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény** (továbbiakban: Ást.) értelmében áldozatnak minősül:

- a **bűncselekmény**, vagy **tulajdon elleni szabálysértés** természetes személy sértettje
- az a természetes személy, „*aki a Magyarország területén elkövetett bűncselekmény vagy tulajdon elleni szabálysértés*” közvetlen következményeként sérelmet szenvedett el, amennyiben a személyi hatályra vonatkozó rendelkezésnek megfelel.¹⁹

¹⁸ <http://www.police.hu/megelozes/bunmegelozes/aldozatvedelem/aldvedelem2010.html>, letöltés dátuma: 2012. december 31.

¹⁹ Ást. I. §

Ez az elszenvedett sérelem lehet: testi vagy lelki sérülés, érzelmi megrázkódtatás, illetve vagyoni kár.²⁰

A vonatkozó jogszabály személyi hatálya alá tartoznak: magyar állampolgárok és a külföldi természetes személyek, az Európai Unió bármely államának állampolgára, az Európai Unióban jogszerűen tartózkodó Unión kívüli tagállam Magyarországon jogszerűen tartózkodó polgára, Magyarország területén jogszerűen tartózkodó hontalan személyek, az emberkereskedelem áldozataként azonosított személyek, valamint az állampolgársága szerinti államnak Magyarországgal kötött nemzetközi megállapodása, illetve a viszonyosság alapján az erre jogosult személy.²¹

Ezek formailag tényállásszerű, materiálisan jogellenes, de nem büntethető cselekmények esetén is alkalmazhatóak, azzal a feltétellel, hogy a büntetőeljárás terheltje, illetve a szabálysértési eljárás alá vont személy nem tartozik az Ást. szerint meghatározott áldozatfogalmi körbe.

Továbbá áldozatsegítő szolgáltatás igénybevételére az a Magyarországon életvitelszerűen élő magyar állampolgár is jogosult, aki szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény áldozatává vált jogszerű külföldi tartózkodása alatt, és ezt megfelelő módon igazolni képes.²²

Az áldozatok igényei többértékűek lehetnek, amelyet a Ást. lehetőség szerint biztosítani is próbál. A teljesség igénye nélkül ide tartozik az igény az információra, ezt a jogszabály a tájékoztatással biztosítja (meg kell jegyezni azonban, hogy a rendőrségi szak esetén kérdések merülhetnek fel) míg a jogi támogatás rendelkezésre bocsátását a jogi segítségnyújtás teszi lehetővé, a gyakorlati, azaz tényleges segítségnyújtás elősegítésére az érdekvérvényesítés elősegítése szolgáltatás szolgálhat, melynek fejlesztése és továbbgondolása szükségsszerű. Az áldozat igényét az anyagi támogatására az azonnali pénzügyi segély, valamint az állami kárenyhítés intézménye biztosítja. Mindemellett felmerülhet ún. alapszintű szükségletek biztosításának az igénye, melyre szintén azonnali pénzügyi segély, illetve egyes esetekben az érdekvérvényesítés elősegítése szolgálhat. Az érzelmi támogatás igénye a leginkább kérdéses Ást. alapján hiányzó kategória, amelynek megoldására mindeképpen hangsúlyt kell fektetni.

III.2. Állami feladatvállalás az áldozatsegítés területén²³

Az áldozatsegítés intézményesített állami modelljének megjelenése előtt Magyarországon a civil szféra dominanciája volt jellemző. A Fehér Gyűrű Közhasznú

²⁰ Ást. 1. § (1)

²¹ Ást. 1. § (1) a)-f)

²² Ást. 2. § (1)

²³ Forrás: KIM Igazságügyi Szolgálat AZ ÁLDOZATSEGÍTŐ SZOLGÁLAT TEVÉKENYSÉGE 2010. Forrás:http://www.kimis.gov.hu/alaptev/aldozatsegito/beszamolo/besz_2010.html?query=besz%C3%A1mol%C3%B3202010, http://www.kimis.gov.hu/data/cms30169/2010_beszamolo_Aldozatsegito_Szolgalat.pdf, letöltés dátuma: 2012. 12.31.

Egyesület²⁴ munkája 1989-től napjainkig kiemelkedő a fenti területen, ide tartoznak továbbá az 1998-tól kialakult belügyminisztériumi és rendőrségi segítségnyújtási intézkedések, valamint az Országos Bűnmegelőzési Bizottság pályázatai is. Az állami szerepvállalás megerősödése vált érzékelhetővé az Ást. megszületésével.

2006. január 1-jén lépett hatályba az Ást., amellyel a jogalkotói cél: a méltányosság és a társadalmi szolidaritás alkotmányos kötelezettségére is figyelemmel az állam felelősség vállalása volt a bűncselekmények áldozataiért, valamint az, hogy az áldozatsegítő támogatásokon keresztül a bűncselekmény előtti állapot, legalább részleges helyreállítását elősegítse. Napjaink büntetőpolitikai célkitűzése: az állam kiemelt feladata a bűnözés okozta káros hatások csökkentése, valamint a bűncselekményeket elszenvedő személyek társadalmi, erkölcsi és anyagi sérelmeinek enyhítése. A széles értelemben vett bűncselekmény-következmények feldolgozása a magyar állami büntetőpolitika része. Az áldozatsegítő politika alakítását és központi koordinációját 2010. május 29. napjától a Belügyminisztérium látja el, ezt megelőzően a feladatot az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium látta el.

A „Jó állam” koncepcióval az erőforrásokkal és a hatékony szolgáltatásokkal az állam ésszerűen gazdálkodik. A magyar közigazgatási rendszer megújításának egyik fő állomása 2011. január 1-jéhez kötődik, amikor is a fővárosi és megyei kormányhivatalok működése elkezdődött. Az Igazságügyi Hivatal általános jogutódja 2011. január 1-jétől a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat (a továbbiakban: KIMISZ) lett, az Igazságügyi Hivatal megyei igazságügyi hivatalai, mint területi szervek, pedig beintegrálódtak a kormányhivatalokba szakigazgatási szervként, Igazságügyi Szolgálat névvel. Az Igazságügyi Szolgálatok szervezetenként tehát a kormányhivatal részévé váltak, a szakmai irányítást és a felügyeletet a KIMISZ látta el a pártfogó felügyelői, jogi segítségnyújtási, áldozatsegítési és kárpótlási feladatokat ellátó szervekről szóló 322/2010. (XII. 27.) Kormányrendelet felhatalmazása alapján.

2006 és 2010 év között tehát az Igazságügyi Hivatal Áldozatsegítő Szolgálat látta el a feladatot, amelyet 2010-től a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat (a továbbiakban: KIMISZ) látott el 2012. augusztus 16-áig, amikor is megalakult a **Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal (a továbbiakban: KIH)**, valamint a kormányhivatalok szakigazgatási szervének keretén belül működő áldozatsegítő szolgálatok látják el 2011-től az áldozatsegítés állami feladatrendszerét.

Összegezve a szervezet átalakulást érintő kérdéseket, tehát: 2012. augusztus 15-vel beolvadás következett be a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat és a Wekerle Sándor Alapkezelő²⁵ között a **Közigazgatási és Igazságügyi**

²⁴ <http://www.fehergyuru.eu/>, letöltés dátuma: 2012. december 31.

²⁵ A Wekerle Sándor Alapkezelő 2012. augusztus 16-tól Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal néven működik tovább, amelybe a következő intézmények olvadtak bele: a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat, az ECOSAT Kormányzati Hatásvizsgáló Központ, valamint a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Vagyonkezelő Központja valamint a Nemzeti Közigazgatási Intézet is.

Hivatalról szóló 177/2012. (VII.26.) számú kormányrendelet értelmében. A Hivatal székhelye is megváltozott: 1088 Budapest, Múzeum utca 17. A jogelőd korábbi tevékenységét a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal igazságügyi elnökhelyettese által irányított szervezeti egységek végzik. A szakmai tevékenységet pedig az Áldozatsegítési és Jogi Segítségnyújtási Főosztály, valamint a Pártfogó felügyelői és Kárpótlási Főosztály irányítja. A gazdasági igazgató a pénzügyi tartalmú, valamint a fejezeti kezelésű cél előirányzattal kapcsolatos feladatokat látja el.²⁶

III.2.1. Az áldozatsegítést érintő magyar jogszabályi keretrendszer

A bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény (a továbbiakban: Ást.) mellett a rendőrség és a határőrség áldozatsegítő feladatairól szóló 17/2007. (III. 13.) IRM rendelet, a rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról szóló 32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet, továbbá a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.), valamint az áldozatsegítő támogatások részletes szabályairól szóló 1/2006. (I. 6.) IM rendelet, a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatalról szóló 177/2012. (VII. 26.) Korm. rendelet tartalmaz alapvető áldozatsegítésre vonatkozó rendelkezéseket.

Az áldozatsegítést érintő jogszabályi keretrendszer részét képezi továbbá:

- A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.)
- A büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást folytató hatóság tagjai személyi védelme elrendelésének feltételeiről és végrehajtásának szabályairól szóló 34/1999. (II. 26.) Korm. rendelet
- A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Sztv.)
- A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rt.)
- A Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről szóló 329/2007. (XII. 13.) Korm. rendelet
- A rendőrség és a határőrség áldozatsegítő feladatairól szóló 17/2007. (III. 13.) IRM rendelet
- A jogi segítségnyújtásról szóló 2003. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Jst.)

²⁶ http://old.wekerle.gov.hu/?oldal_id=126, letöltés dátuma: 2012. december 30.

III.2.2. A hazai áldozatsegítés uniós jogalapját képező aktusok

Az áldozatok büntetőeljárásbeli helyzetéről a 2001. március 15-i 2001/220/IB kerethatározat (a továbbiakban: 2001/220/IB kerethatározat) egészen az **Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló aktus** 2012. november 15-én történő hatályba lépéséig állt fenn. A Tanács 2001/220/IB számú kerethatározata szövege a büntetőeljárásban a sértett jogállásáról, amelyet az áldozatsegítésre vonatkozó, az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott 2012/29/EU Irányelv²⁷ váltott fel 30 cikkében azzal a feltétellel, hogy az elfogadásban részt vevő tagállamok esetében a felváltás kötelező, a nemzeti jogba történő átültetéssel kapcsolatosan ezen rendelkezés a tagállamok határidővel kapcsolatos kötelezettségét nem érinti.

Ide tartozik továbbá a Tanács a bűncselekmények áldozatainak kompenzációjáról szóló 2004/80/EK irányelve, az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról.

III.2.3. Az új áldozatsegítési irányelv megszületéséhez hozzájáruló stratégiai szintű módszertani munka²⁸

A 2001/220/IB kerethatározat által elért szinttől való továbblépés érdekében a magyar EU-elnökség időtartama alatt kidolgozásra került az úgynevezett **Budapest Ütemterv**, amelyet 2011. június 10-i ülésén fogadott el az Európai Unió Bel- és Igazságügyi Tanácsa. A dokumentum hatékony és magas színvonalú áldozatsegítő rendszer felépítéséhez nyújt útmutatást és szab irányvonalat az Európai Unió Tanácsa részére. Az ütemterv elkészítése során az áldozatvédelmi rendszer hazai és európai szintű problémáit, hiányosságait feltárták, valamint az Európai Unió intézményeinek, a hazai és nemzetközi civil szervezeteknek a megoldásul szolgáló javaslatokat is figyelembe vették.

Az általános elvek mellett konkrét intézkedési javaslatok kidolgozására is sor került. A Budapest Ütemterv a 2001/220/IB kerethatározat felváltására a bűncselekmények sértettjeinek támogatására, védelmére és jogaira vonatkozó, kibővített tartalmú, minimumszabályok megállapításáról szóló irányelv tervezet megalkotását kezdeményezte.

²⁷ 2012/29/EU Irányelv a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

²⁸ A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Igazságügyi Szolgálat 2011. évi beszámolója Forrás: <http://kih.gov.hu/documents/10179/16078/K%C3%B6zigazgat%C3%A1si%20C3%A9s%20Igazs%C3%A1g%C3%BCgyi%20Miniszt%C3%A9rium%20Igazs%C3%A1g%C3%BCgyi%20Szolg%C3%A1lata%202011.%C3%A9vi%20besz%C3%A1mol%C3%B3ja>, Letöltés dátuma: 2012. december 31.

A tervezet jelentősen bővítette az áldozatok büntetőeljárásbeli jogait, az áldozatnak nyújtott szolgáltatásokat pedig kiterjeszteni kívánja az érzelmi és pszichológiai támogató-sokra is. Kiemelt szempontként kezeli az ún. speciális áldozati csoportok – a gyermekek, a fogyatékkal élő személyek, a szexuális erőszak és az emberkereskedelem áldozatai – szükségleteinek meghatározását, az elszenvedett bűncselekmény típusát, továbbá a személyhez kötődő jellemzők alapján rendeli minősíteni. Feladatként tűzte ki az áldozatokkal kapcsolatba kerülő szakemberek képzési követelményeire vonatkozó feltételrendszer megteremtését is. Az új irányelv implementálására történő felkészülés a közeljövő egyik fontos szakmai kihívása.

IV. Az Európai Parlament és a Tanács által kibocsátott 2012/29/EU Irányelv elemző bemutatása²⁹

IV.1. Az új áldozatsegítési irányelv felépítése:³⁰

Az új áldozatsegítési irányelv a preambulummal, a jogalkotói szándék meghatározásával kezdődik 72 bekezdés során, melyet az általános rendelkezések, azaz a célok, valamint a fogalom-meghatározások követnek, az áldozatsegítési jogokat a 3-9. cikkek tartalmazzák, melyeket a büntetőeljárásbeli jogok követnek a 10-17. cikkekben, az áldozatvédelmi jogokat a 18-24-ig terjedő cikkek tartalmazzák, végül az egyéb rendelkezések a képzésekre és az együttműködésre vonatkozó szabályokat jelölik ki. Végül a záró rendelkezések az implementálási határidőt, adatszolgáltatás kötelezettségét, valamint a hatályba lépés időpontját töltik ki tartalommal.

Az irányelv célja annak a tudatosítása, hogy a bűncselekmény egyszerre a közösség, a társadalom ellen elkövetett rossz, valamint az áldozatok egyéni jogainak megsértése is, ezért mindenkiben, így a rendőrökben is tudatosulnia kell annak, hogy egyformán fontos a társadalmi és az egyéni cél is. Az áldozatok személyes helyzetét, szükségleteiket figyelembe kell venni, a másodlagos viktimizációtól történő védelmet biztosítani kell, továbbá, szakértő módon kell őket támogatni.³¹

²⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról In: Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012.11.14. , L 315/57- L 315/73, forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:HU:PDF> letöltés dátuma: 2012. 12. 31.

³⁰ Dr. Novákné dr. Lang Szabina munkájának alapját képezi a vonatkozó hivatkozások mellett a KIH Országos vezetői értekezletén, Budapesten, 2012. december 10-én dr. Veisz Gábor Áldozatsegítési Osztály Osztályvezetőjének előadása az új áldozatsegítési irányelvről

³¹ A viktimizáció fogalmi meghatározása elsőként a 76/207/EGK irányelv 7. cikkében jelent meg: „A tagállamok meghozzák a szükséges intézkedéseket azon alkalmazottak elbocsátása ellen, akiket az egyenlő bánásmód elvének betartása érdekében a vállalkozáson belül panaszt tettek vagy egyéb jogi eszközzel éltek.” A 2000/43/EK irányelv 9. cikkének értelmében: „a tagállamok a nemzeti jogrendszerükbe olyan intézkedéseket vezetnek be, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az egyéneket megvédjék a panaszra vagy egyenlő bánásmód elvének betartására indított eljárásra válaszként alkalmazott hátrányos bánásmódtól vagy a hátrányos következményektől”.

Az új 2012/29/EU áldozatsegítési irányelv felépítése	
Preambulum	72 bekezdés
Általános rendelkezések	cél, fogalom-meghatározás
Áldozatsegítési jogok	3-9. cikk
Büntetőeljárásbeli jogok	10-17. cikk
Áldozatvédelmi jogok	18-24. cikk
Egyéb rendelkezések	képzés együttműködés
Záró rendelkezések	implementálási határidő adatszolgáltatás hatályba lépés

IV.1.1. Az áldozatsegítési jogok

Ide tartozik a megértéshez és megértetéshez való jog, azaz az első pillanattól kezdve meg kell, hogy illesse az áldozatot a jelnyelvének használata, valamint az, hogy anyanyelvén írásban és szóban, közérthetően és egyszerűen kommunikáljanak vele, abban az esetben pedig, ha veszélybe kerülne, hogy mindent megértsen, kísérőt (vagy támogató személyt) vehessen igénybe.

További áldozatsegítési jognak tekinthető az első kapcsolatfelvételkor történő minimális kötelező tájékoztatás, azzal, hogy a részletes tájékoztatás később is megadható, de ide tartoznak az igénybe vehető támogatásokra vonatkozó alapvető információk. Ide tartozik a feljelentés megtételéhez szükséges lépések megtételének lehetősége, a védelemben részesülés módja, a feltételek megteremtésének, a jogi tanácsadás biztosításának módja, valamint annak feltételei, a kárenyhítés módja, feltétele; továbbá a tolmácsolási/fordítási jog módja, feltételei, a más országban lakók lehetőségeinek érzékelése, a panasztétel módjának, feltételeinek a megteremtése, a rendőrség elérhetőségének biztosítása, és végezetül a helyreállító igazságszolgáltatás módja, feltételei, a költségtérítés módjának, feltételeinek megteremtése.

A feljelentés megtételekor biztosítani kell az áldozatsegítés során a bűncselekmény alapvető elemeiről az azonnali igazolás kiadását (a feljelentést a büntetőeljárás részének kell tekinteni), a térítésmentes tolmácsolást és az igazolás fordítását.

Áldozatsegítéshez kapcsolódik a tolmácsoláshoz és fordításhoz való jog az eljárás egésze folyamán, térítésmentes módon biztosítva az áldozat számára.

³² Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2012.11.14. , L 315/57- L 315/73, forrás: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:0073:HU:PDF> letöltés dátuma: 2012. 12. 31.

Üggyel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog az áldozat választása szerint – ha nem jelzi külön, hogy nem kíván vele élni –, szóban, írásban, elektronikus úton is kiterjed az eljárás megindulását elutasító, vagy azt megszüntető döntés közlésére, a tárgyalás helyének, idejének, a vád tartalmának, a bírósági ítéletnek, valamint a büntetőeljárás pillanatnyi állásának közlésére, amennyiben az eljárási érdeket nem sért. Kiterjed továbbá azon külön értesítésre, amely a terhelt szabadulásáról vagy megszökéséről szól, kivéve, ha az éppen a terhelre jelentene kockázatot.

Az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének joga kiterjed az áldozatsegítő szolgálatok által nyújtott támogatásokra, a jogokkal kapcsolatos információkra, a szakszolgálatokhoz irányításra, az érzelmi és pszichológiai segítségnyújtásra, a pénzügyi és gyakorlati tanácsadásra, a másodlagos és ismételt áldozattá válást megelőző tanácsadásra is. Ez vonatkozik a büntetőeljárás előtti, alatti és azt követő szakra is, mind civil, mind pedig állami alapon történő szerveződéssel. Az áldozatsegítő szakszolgálatok által nyújtott támogatások kiterjednek a menedékhelyek biztosítására, a sajátos szükségletű áldozatok számára integrált segítség biztosítására.

IV.1.2. Büntetőeljárás jogok

A büntető eljárásához fűződő jogokhoz tartozik a meghallgatáshoz való jog, azaz annak a biztosítása, hogy az áldozat bizonyítékot szolgáltatasson, valamint idetartozik az eljárás megszüntetése esetén a jogorvoslati jog, illetve a helyreállító igazságszolgáltatáshoz fűződő jog.

A megközelítés sajátos módszerei lehetnek: a mediáció,³³ azaz a közvetítés, a családi csoportkonferencia³⁴, valamint az ítélkező körök.³⁵ Ezekre az eljárásokra kizárólag az áldozat érdekében, az ő beleegyezésével kerülhet sor, kizárólag a következő feltételrendszer teljesülése esetén: teljes körű, pártatlan tájékoztatást követően, az elkövető beismerése esetén, önkéntes megállapodással, a megbeszélések titkosságának garantálásával.

A büntetőeljárásához fűződő jogok továbbá: a jogi segítségnyújtáshoz, a költségtérítéshez, a vagyontárgyak visszaszolgáltatásához fűződő jog, továbbá a polgári jogi igény elbírálásához való jog.

Más országban élők jogait tekintve a büntetőeljárás során biztosítani kell a tanúvallo- más haladéktalan felvételét az elkövetés országában, valamint büntügyi jogsegély kereté-

33 „Olyan eljárás, amely alkalmas a vitás feleket hatékonyan segíteni a közöttük felmerült problémák megoldásában, ennek eredményeként a felek közötti kapcsolatok rendezésében, gyakran a felek közötti együttműködés helyreállításában, megújításában.” Az Országos Mediációs Egyesület fogalom-meghatározása.

34 Resztoratív technika, olyan konfliktusmegoldó, döntéshozó módszer, ahol maga a család és annak közvetlen környezete játssza a központi szerepet a problémamegoldás legjobb útjának kidolgozásában, a döntések meghozatalában, és a végrehajtás felelőssége is a családot illeti.

35 „Az ítélő kör olyan közösségi eljárás, amely a büntető igazságszolgáltatási rendszerhez társulva konszenzust hoz létre egy adott ítélkezési tervről, minden érdekelt fél panaszát figyelembe véve.” Pranis 2000; forrás: http://www.conversio.org.hu/index.php?option=com_content&task=view&id=29&Itemid=28 letöltés dátuma: 2012. december 10.

ben telefon- vagy videokonferencia indítását, továbbá a lakóhelyen történő feljelentéshez való jogot, illetve a feljelentés továbbításának jogát is.

IV.1.3. Áldozatvédelmi jogok

Az áldozatvédelmi jogok részét képezi a védelemhez való jog, amely védelmet nyújthat az ún. másodlagos, valamint az ismételt áldozattá válástól, és részét képezi a tanúvédelem programja. Az áldozat jelentős jogi érdeke az elkövetővel való kapcsolat elkerülésének joga. Fontos kritérium továbbá az egyéni értékeléshez fűződő jog, azaz annak a szükségessége, hogy valamennyi áldozatot egyénileg kell értékelni aszerint, hogy specifikus védelmi szükséglete fennáll-e, a kiskorú áldozatoknál pedig vélelmezni kell a specifikus védelmi szükségleteket. Az egyéni értékelést alátámasztó szempontrendszer a következőket foglalja magában: figyelembe veszi az áldozat személyes jellemzőit, például annak életkorát, eshetőleges fogyatékoságát, az elkövetőhöz fűződő viszonyát. Függetlenül a bűncselekmény típusától, természetétől, az elkövetés körülményeitől. Előfeltétel azonban az eljárás során az aktualizálás szükségessége.

A nyomozati eljárás során biztosítani kell, hogy a feljelentést követően késelelem nélkül meghallgassák az áldozatot, lehetőség szerint videóra felvett kihallgatással, a kihallgatások számának minimalizálása érdekében, továbbá joga van az áldozatnak a jogi képviselő és az általa megjelölt támogató személy jelenlétéhez, a szükséges orvosi vizsgálatok minimalizálásához.

Az áldozat magánélet védelméhez fűződő joga kiterjed az áldozatok és családtagjaik magánéletének és képmásának védelmére is. Speciális eset e tekintetben a gyermekáldozatok beazonosítása, hiszen azt teljesen meg kell akadályozni, kivéve amennyiben azt éppen a gyermek érdeke teszi szükségessé. A média szerepe az önszabályozás ösztönzésével válhat elfogadhatóvá.

A specifikus védelmi szükséglettel bíró áldozatok jogai kettős értelemben értelmezhetők, egyrészt a nyomozási szakban, másrészt pedig a bírósági szakban, azzal, hogy az eljárás érdeke „felülírhatja” a jogokat. Egyrészt tehát a nyomozati eljárás során a kihallgatás megfelelően átalakított helyiségben, erre kiképzett, egyazon szakember által történjen; nemi elleni bűncselekménynél pedig azonos nemű kihallgató járjon el. Másrészt a büntetőeljárás folyamán kerülni kell az áldozat és az elkövető közti vizuális kapcsolatot, személyes jelenlét nélkül kell biztosítani az áldozat meghallgatását, alkalmazva az áldozat magánéletére vonatkozó felesleges kérdések tilalmát, valamint az áldozat érdekében a nyilvánosság kizárását a tárgyalásról.

A gyermek, kiskorú áldozatokra vonatkozó további jogok közé tartozik a bizonyíték-ként felhasználható meghallgatások audiovizuális rögzítése, a kísérő, szülő, azaz törvényes képviselő nélküli kiskorú áldozat részére a speciális képviselő kijelölése, valamint vonatkozik ez az eset arra a körülményre is, amennyiben érdekellentét áll fenn a szülők-

kel. Ezen esetkörök kapcsán a kiskorú áldozat ügyvéd igénybevételére és jogi tanácsadásra is jogosult, azzal, amennyiben az életkorának megítélése bizonytalan, a gyermekkorúságát vélelmezni kell ellenkező bizonyítékok fennállásáig.

IV.1.4. Szakemberek képzése

Szakemberek képzése két főbb csoportra osztható, egyrészt jelenti a kötelező általános- és szakképzést, amely a rendőrök, bírósági alkalmazottak, áldozatsegítők, helyreállító igazságszolgáltatásban közreműködők képzését jelenti, azzal a kitételrel, hogy a civilek esetén ösztönző finanszírozást kell biztosítani. Másrészt jelenti a függetlenséget tiszteletben tartó érzékenyítő képzéseket, amely a bírákra, az ügyészekre, és az ügyvédekre vonatkozik.

Az új áldozatsegítési irányelv a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések implementálási határidejeként 2015. november 16-át szabta meg,³⁶ az adatszolgáltatás tekintetében a tagállamok legkésőbb 2017. november 16-ig, majd azt követően háromévente kötelesek a Bizottsággal közölni azon rendelkezésre álló adatokat, amelyek az áldozatok ezen irányelvben meghatározott jogok igénybevételének módját és tartalmát rögzítik.³⁷ 2017. november 16-ig a Bizottság jelentést nyújt be a szükségszerű jogalkotási javaslatokkal egyetemben az Európai Parlament és a Tanács számára, amelyben értékelésre kerül, hogy a tagállamok milyen mértékben biztosították a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy az irányelvnek megfeleljenek.³⁸

³⁶ Átültetés a nemzeti jogba: 27. cikk

³⁷ Adatok és statisztikák szolgáltatása: 28. cikk

³⁸ Jelentés: 29. cikk

2012/29/EU Irányelv		
ÁLDOZATSEGÍTÉSI JOGOK 3-9. cikk	BÜNTETŐELJÁRÁSI JOGOK 10-17. cikk	ÁLDOZATVÉDELMI JOGOK 18-24. cikk
Megértéshez és megértetéshez való jog	Meghallgatáshoz való jog	Védelemhez való jog
Minimális kötelező tájékoztatás az első kapcsolatfelvételkor	Jogorvoslati jog az eljárás megszüntetése esetén	Az elkövetővel való kapcsolat elkerülésének joga
Jogok a feljelentés megtételekor	Helyreállító igazságszolgáltatáshoz való jog	Nyomozás során biztosítandó jogok
Tolmácsoláshoz és fordításhoz való jog az eljárás egésze folyamán	Jogi segítségnyújtáshoz való jog	Magánélet védelméhez való jog
Üggyel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog	Költségtérítéshez való jog	Az áldozatok egyéni értékelése
Áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének joga	Vagyontárgyak visszaszolgáltatásához való jog	Specifikus védelmi szükséglettel bíró áldozatok jogai
	Polgári jogi igény elbírálásához való jog	Jogok a <u>nyomozási szakban</u> : kihallgatás megfelelően átalakított helyiségben, kihallgatás erre kiképzett szakember által / segítségével, valamennyi kihallgatást egyazon személy végezze, nemi erkölcs elleni cselekménynél azonos nemű kihallgató
	Más országban élők jogai	Jogok a <u>bírósági szakban</u> : az áldozat és az elkövető közti vizuális kapcsolat elkerülése, áldozat meghallgatása személyes jelenlét nélkül, áldozat magánéletére vonatkozó felesleges kérdések tilalma, nyilvánosság kizárása a tárgyalásról
		Gyermekáldozatokra vonatkozó további jogok